

DOROTA MARZEC
PAWEŁ MARZEC

GLOBALIZACJA A PROBLEMY KRAJÓW SŁABO ROZWINIĘTYCH

Globalizacja to złożony i postępujący proces, wpływający na wszystkie dziedziny życia w skali całego świata. Dotyczy sfery społecznej, politycznej, kulturalnej, ekonomicznej itp. Cechami charakterystycznymi globalizacji są: łączenie, integrowanie działań podmiotów i procesów w system ogólnosiwiatowy, funkcjonujący na różnych poziomach, współzależność międzynarodowa, rozwój nauki i techniki. Globalizacja gospodarcza rozumiana jest jako zintensyfikowanie kontaktów gospodarczych o charakterze międzynarodowym, które powodują wzajemne uzależnianie państw od siebie. Tendencje te rozwijają się w świecie od 20 lat. Na globalizację należy spojrzeć przez ten pryzmat tworzącego się jednolitego rynku globalnego w pełni liberalnego, gdzie swobodnie dokonują się przepływy towarów, usług, czynników produkcji. Owe tendencje należy określić integracją globalną¹.

Podmiotami uczestniczącymi w procesie gospodarki światowej są państwa, organizacje międzynarodowe, korporacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe. Wszystkie te podmioty wchodzą ze sobą we wzajemne relacje.

Mgr DOROTA MARZEC – doktorantka MSG w IE KUL, Lubelska Szkoła Wyższa im. Króla Władysława Jagiełły, e-mail: marzec@op.pl

Dr PAWEŁ MARZEC – adiunkt w Katedrze Teorii Ekonomii WZNPiE KUL w Tomaszowie Lubelskim; adres do korespondencji: ul. Lwowska 80, 22-600 Tomaszów Lubelski, e-mail: pmkul@op.pl

¹ L. M a c z k a, *Globalizm i regionalizm a globalizacja gospodarki*, „Zeszyty Naukowe”, Akademia Ekonomiczna w Krakowie 2002, nr 588, s. 37. Szerzej na temat globalizacji pisze: J. Żyżyński (*Globalizacja – iluzje, nadzieje, obawy i szanse*, „Ekonomista” 2004, nr 1, s. 9-37); por. V. S h i r a, *Ford Rights, Free Trade and Fascism*, w: *Globalising Rights: the Oxford Amnesty Lectures*, Oxford 2003, s. 89-92; P. H i r s t, G. T h o m p s o n, *The Future of Globalisation*, w: *The Handbook of Globalisations*, Northampton: Cheltenham 2003, s. 17-34.

Państwo przez proces globalizacji w pewnym stopniu traci kontrolę nad zmianami dokonującymi się na jego terytorium, co ma ścisły związek ze wzrostem przepustowości granic oraz ze swobodnym przepływem towarów, kapitału, technologii, pracy, informacji. Nadal szczególną rolę w świecie i w gospodarce światowej odgrywają takie państwa, jak: Stany Zjednoczone, Japonia oraz Unia Europejska – jako ugrupowanie o charakterze integracyjnym. Rola i ich znaczenie zmieniają się i są uwarunkowane powiązaniem gospodarczymi i politycznymi z różnymi podmiotami, a przede wszystkim z innymi państwami. Nie można pominąć obecności i stale rosnącej roli Chin². Państwa podlegają regulacjom międzynarodowym w dziedzinach: handlu, finansów, inwestycji, ochrony praw człowieka, ochrony środowiska, w dziedzinach dotyczących bezpieczeństwa. Podobnie jak państwa organizacje międzynarodowe wprowadzają w skali ogólnoswiatowej regulacje dotyczące różnych dziedzin i problemów. Siła oddziaływania i znaczenie gospodarcze korporacji międzynarodowych nie są dziś kwestionowane. Potencjał finansowy największych korporacji przekracza potencjał kilkudziesięciu najbiedniejszych krajów świata. Korporacje dostarczają państwom kapitał, technologie, tworzą miejsca pracy, dlatego niejednokrotnie dyktują warunki, na które rządy państw godzą się po to, by przyciągnąć inwestycje zagraniczne. Wzrost inwestycji w obszarze gospodarki światowej zaczął się intensyfikować od drugiej połowy lat osiemdziesiątych XX wieku, kiedy zaczęto liberalizować przepisy, wprowadzać regulacje w poszczególnych krajach, umożliwiając tendencje wzrostowe w bezpośrednich inwestycjach zagranicznych. Umożliwiło to, na przełomie wieków, dalszy wzrost udziału bezpośrednich inwestycji zagranicznych, dokonywanych przez organizacje transnarodowe³. Podobnie rozszerza się zakres działania organizacji pozarządowych. Komunikacja, swoboda przemieszczania się powodują, że rośnie znaczenie i siła tych organizacji⁴.

Tempo rozwoju technologicznego sprawia, iż przepływ informacji dzięki telewizji, sieci internetowej jest praktycznie natychmiastowy. Szybko przesłana informacja o sytuacji w jednej części świata może wpłynąć na decyzje

² Por. M. R o s i ń s k a, *Wpływ procesu globalizacji na główne ośrodki międzynarodowych stosunków ekonomicznych*, w: *Regionalizacja i globalizacja w gospodarce światowej*, red. J. Rymarczyk, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu” 2(2003), nr 976, s. 192-195.

³ A. M i a r a, *Korporacje transnarodowe jako siła napędzająca procesy globalizacji*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 2005, Zeszyt Naukowy nr 52, s. 125-127; A. Z o r s k a, *Ku globalizacji. Przemiany w korporacjach transnarodowych i globalizacja przedsiębiorstw i gospodarki*, Wrocław 2002, s. 24-31.

⁴ Ich działania skupiają się głównie na płaszczyźnie praw człowieka, ochrony środowiska naturalnego, pomocy rozwojowej udzielanej zwłaszcza krajom ubogim.

i działania podejmowane w innej, bardzo odległej. Kryzysy gospodarcze i wojny, klęski żywiołowe, katastrofy ekologiczne, decyzje polityczno-gospodarcze w jednym kraju mają bezpośredni wpływ na decyzje i działania innych państw, przedsiębiorstw, organizacji.

Równocześnie rozwój technologii powoduje coraz lepsze poznanie świata, dostarcza informacji o nim, przez co doświadczamy „kurczenia się globu”. Korporacje transnarodowe dysponują wielkim kapitałem, to pozwala im proponować, a czasem narzucać te same produkty, ten sam styl życia, konsumpcji, a nawet ten sam sposób spędzania wolnego czasu⁵.

Proces globalizacji obejmuje wszystkie obszary i państwa świata, a to implikuje wzrost współzależności w świecie. W większości państw globalizacja przejawia się we wzroście współzależności rynków i produkcji, we wzroście handlu towarami, usługami, w międzynarodowym przepływie kapitału oraz technologii. Jest procesem scalania, zrastania rynków na różnych obszarach w rynki ponadnarodowe, sprzyja wzrostowi dochodów i wzrostowi poziomu życia.

Nie wszystkim jednak globalizacja przynosi takie korzyści⁶, wymusza bowiem wzmoczoną pracę przez zjawisko konkurencyjności. Wysoko rozwinięte i zaawansowane technologicznie kraje często obawiają się konkurencyjnych produktów pochodzących z państw uboższych. Tam, gdzie technologia jest słabiej rozwinięta, tańsza jest siła robocza, która stanowi zagrożenie dla rynków pracy w krajach bardziej rozwiniętych. W takich sytuacjach następuje napływ taniej siły roboczej, a więc ludności z krajów biedniejszych i powoduje częściowe odebranie pracy lokalnym społecznościom. Bywa, że kraje rozwinięte i przedsiębiorstwa tam powstałe wykorzystują fakt, że koszty produkcji w krajach mniej rozwiniętych są o wiele niższe i tam przenoszą produkcję bądź jej część, powodując określone konsekwencje ekonomiczne w tych państwach⁷.

Kraje słabo rozwinięte borykają się z wieloma podstawowymi problemami natury politycznej, gospodarczej, społecznej. W większości krajów najbiedniejszych toczą się wojny domowe (Afganistan, Etiopia, Angola), które przez

⁵ Przykładem są restauracje sieci McDonald's, dzięki którym praktycznie na całej kuli ziemskiej znane są hamburgery i smak coca-coli. Globalizacja ma sprzyjać rozwojowi gospodarczemu, w jej wyniku dochodzi do zmian na rynkach towarowych, kapitałowych, w handlu, w produkcji, w zatrudnieniu, w stylu życia, w strukturze w konsumpcji, w usługach. R. P i a s e c k i, *Rozwój gospodarczy a globalizacja*, Warszawa 2003, s. 89.

⁶ W. A n i o ł, *Paradoksy globalizacji*, Warszawa 2002, s. 62-85.

⁷ Wiąże się to np. z tzw. ucieczką od niepłacenia podatków przez firmy transnarodowe, z niszczeniem środowiska naturalnego.

długie lata wstrzymują rozwój całych regionów. Brakuje sprawnych demokratycznych rządów, które umiałyby przezwyciężyć narastające konflikty i kryzysy. Państwa te charakteryzują się bardzo niskim wzrostem gospodarczym, niskimi inwestycjami, wysokim i wciąż rosnącym poziomem zaludnienia, ogromnym zadłużeniem; wielu mieszkańców musi przeżyć dzień za mniej niż 1 \$ USA. Tabela 1. przedstawia poziom zaludnienia i PKB w wybranych krajach w 2000 roku i spodziewany w roku 2015.

Tab. 1. Ludność i wzrost ekonomiczny krajów

Kraje	Ludność		Roczny przyrost ludności	PKB w \$ na osobę		Przewidywany PKB na osobę	Przewidywany roczny przyrost PKB
	2000	2015	2015	2000	2015	2015	2015
Argentyna	39,300	45,350	1,0%	12,377	17,926	2,5%	3,5%
Boliwia	8,330	11,220	1,7%	2,424	3,360	2,2%	3,9%
Brazylia	170,690	202,450	1,1%	7,625	11,708	2,9%	4,0%
Chile	15,210	17,910	1,1%	9,417	16,959	4,0%	5,1%
Kolumbia	42,320	53,180	1,4%	6,248	8,788	2,3%	3,7%
Kostaryka	4,020	5,230	1,6%	8,650	12,166	2,3%	3,9%
Dominikana	8,400	10,440	1,3%	6,033	10,865	4,0%	5,3%
Ekwador	12,650	15,940	1,3%	3,203	3,946	1,4%	2,7%
Salwador	6,280	7,980	1,3%	4,497	6,805	2,8%	4,1%
Gwatemala	11,390	16,380	2,3%	3,821	4,707	1,4%	3,7%
Honduras	6,490	9,040	2,0%	2,453	3,301	2,0%	4,0%
Jamajka	2,580	2,960	1,0%	3,639	4,004	0,7%	1,7%
Meksyk	98,880	119,180	1,2%	9,023	14,684	3,3%	4,5%
Nikaragua	5,070	7,220	2,1%	2,366	3,092	1,8%	3,9%
Panama	2,860	3,450	1,7%	6,000	9,079	2,8%	4,5%
Paragwaj	5,500	7,770	2,2%	4,426	4,699	0,4%	2,6%
Peru	25,940	31,970	1,4%	4,799	7,810	3,3%	4,7%
Urugwaj	3,340	3,680	0,6%	9,035	11,982	1,9%	2,5%
Wenezuela	24,170	30,880	2,0%	5,794	6,060	0,0%	2,0%
Ameryka Łacińska i Wyspy Karaibskie	493,400	602,230	1,5%	5,885	8,523	2,2%	3,7%

Źródło: L. Wolff, M. Gurría, *Money Counts: Projecting Education Expenditures in Latin America and The Caribbean To The Year 2015*, Montreal: UNESCO Institute For Statistics 2005, s. 9.

W literaturze bieda rozumiana jest subiektywnie i obiektywnie; subiektywnie jako poczucie braku pożądanego poziomu życia, zaś rozumiana obiektywnie jest minimalnym poziomem życia ustalonym zewnątrz, dlatego też występują różne miary biedy. Według pierwszej interpretacji bieda to nierówny rozkład dochodów ludności. Ten rodzaj biedy nie może być praktycznie wyeliminowany, gdyż stały rozwój społeczny, zwłaszcza oparty na postępie technologicznym, sprzyja nierównomiernemu rozkładowi dochodów. Według następnej interpretacji bieda oznacza daną liczbę osób żyjących poniżej pewnego obiektywnie ustalonego poziomu życia. W literaturze przedmiotu często za taką miarę przyjmuje się procent ludzi żyjących za mniej lub niewiele więcej niż 1 \$ USA dziennie. Ten rodzaj biedy można i trzeba eliminować szczególnie wówczas, gdy nierówności są bardzo duże⁸.

Analizując powyższe interpretacje, można ośmielić się wysnuć wnioski, że globalizacja nie eliminuje biedy, a raczej ją zakłada. Nie sposób zastanawiać się w tym miejscu, czy proces globalizacji jest dla krajów słabo rozwiniętych szansą na wyjście z niedorozwoju gospodarczego, czy jest zagrożeniem. W rzeczywistości najczęściej korzyści globalizacja przynosi państwom rozwiniętym. W wyniku globalizacji nastąpił znaczący postęp społeczno-gospodarczy⁹.

Na początku XIX wieku około 80% ludności żyło w biedzie, a pod koniec XIX wieku 65%. Zmniejszanie się liczby biednych w poszczególnych latach nie było równomierne. Na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych największy spadek liczby biednych nastąpił w Azji Wschodniej i rejonie Pacyfiku. Zmniejszyła się też liczba biednych w Afryce Północnej, jednak w pozostałych rejonach świata liczba biednych rosła. Szacuje się, że około 1,5 mld ludności świata głoduje. Najbardziej biedne rejony to Azja Południowa i Afryka, szczególnie Afryka Subsaharyjska¹⁰.

Barierę dla rozwoju stanowi potężne zadłużenie, które powstało między innymi z błędów popełnionych przez rządy krajów i z powodu spadku cen towarów eksportowanych przez kraje biedne. Już sama obsługa zadłużenia uniemożliwia rozwój krajów biednych, np. Sierra Leone przeznaczająca 100% wpływów z eksportu na spłatę długów. Między innymi w ten sposób pieniądze krajów biednych wzbogacają kraje bogate. Barierą rozwojową jest brak

⁸ A. Trzcielińska-Polus, *Kwestia wyżywienia ludzkości jako problem globalny*, w: S. M. Grochalski, *Problemy globalne współczesnego świata*, Opole 2003, s. 83-87.

⁹ Piascki, *Rozwój gospodarczy...*, s. 228-229.

¹⁰ Por. E. Polak, *Integracja i dezintegracja*, Gdańsk 2001, s. 84-87.

inwestycji. Inwestycje USA w 2000 roku w krajach bogatych wynosiły 81%, w krajach średnio bogatych 18%, natomiast w krajach biednych tylko 1%¹¹.

Poważny problem stanowi brak żywności, którą kraje biedne zmuszone są importować. Charakterystyczny dla tych krajów jest brak dostępu do edukacji, brak nowoczesnych technologii, brak dostępu do leków, występowanie na szeroką skalę epidemii, głównie AIDS. Liczbę osób zakażonych wirusem AIDS/HIV ocenia się na około 40 milionów, z tego około 2,5 miliona stanowią dzieci poniżej 15. roku życia. W samej Afryce Subsaharyjskiej żyje 30 milionów zarażonych, a każdego dnia w tym rejonie z powodu AIDS umiera około 8 tys. ludzi¹².

Z problemami tych krajów związana jest emigracja, która powoduje poważne zmiany na rynku pracy w tych państwach. Najczęstszym motywem emigracji jest potrzeba zabezpieczenia bytu materialnego samym emigrantom, ale również i pozostawionym w kraju pochodzenia rodzinom. Emigracja ma swoje pozytywne i negatywne strony, np. $\frac{3}{4}$ emigrantów do krajów OECD, z takich państw jak Gujana, Haiti, Jamajka, Trynidad i Tobago, to bardzo dobrze wykwalifikowani pracownicy, którym rynek światowy oferuje wyższe wynagrodzenie. Dla państw ubogich jest to poważna strata zasobów ludzkich, a dla emigrantów lepsza perspektywa rozwoju. Wielu młodych ludzi pochodzących z krajów biednych, a studiujących za granicą, wraz z zakończeniem studiów nie powraca do kraju macierzystego. Największa jednak liczba to emigranci szukający jakiegokolwiek pracy w celu zapewnienia bytu sobie i swojej rodzinie. Do stron pozytywnych emigracji należy zaliczyć: wpływ na ekonomiczną – globalną efektywność, indywidualne korzyści emigrujących (np. samorealizacja), zmniejszenie się bezrobocia, zwiększenie przepływu środków finansowych, również inwestycji czy technologii do krajów, z których wywodzą się emigranci¹³, rozwój sektora *non-profit*, również wzrost przepływu towarów między krajami ich pobytu a pochodzenia. Do negatywnych stron należy zaliczyć wspomnianą wcześniej utratę dobrze wykształconej kadry w kraju „wysyłającym”, czego konsekwencją jest spadek wydajności i wzrostu gospodarczego, spadek wpływów z podatków, zwiększenie ryzyka załamania gospodarczego, gdy zmniejszeniu ulegną przepływy finansowe pochodzące od emigrantów. Prowadzi to także do umocnienia tendencji opar-

¹¹ S. Flejterski, P. T. W a h t, *Ekonomia globalna. Synteza*, Warszawa 2003, s. 182.

¹² J. C o u g h l a n, *Walka z afrykańską tragedią*, „Europe Infos” 2003, nr 46, s. 6.

¹³ Ph. L. M a r t i n, *Migration and Development: Toward Sustainable Solutions*, „International Institute for Labour Studies” 2004, s. 11-13.

cia gospodarki kraju na wpływach pochodzących od emigrantów, przekazy pieniężne od emigrantów mogą wpływać na inflację w obszarze rynku nieruchomości¹⁴. Ważnym aspektem emigracji jest dopływ środków pieniężnych z zewnątrz (zob. tab. 2). W niektórych krajach, np. w Bangladeszu, środki te stanowią główne źródło wpływów dewizowych, a przede wszystkim utrzymania rodziny.

Tab. 2. Wpływy z emigracji zarobkowej do krajów rozwijających się w latach 1988-2002

Rok	Wpływy (mld \$ USA)	Zmiany w skali roku
1988	28,340	
1989	32,136	13%
1990	39,052	22%
1991	33,050	-15%
1992	37,196	13%
1993	38,872	5%
1994	44,134	14%
1995	50,632	15%
1996	54,851	8%
1997	65,021	19%
1998	60,895	-6%
1999	65,325	7%
2000	64,500	-1%
2001	72,300	12%
2002	80,000	11%
Razem:	766,304	182%

Źródło: Ph. L. M a r t i n, *Migration And Development: Toward Sustainable Solutions*. Geneva: International Institute for Labour Studies 2004, s. 12.

¹⁴ A. G w i a z d a, *Za chlebem*, „Rynki Zagraniczne” nr 112 z dnia 20 X 2005, s. 14-15.

Rzadko pieniądze przywiezione z zagranicy przeznaczane są na inwestycje, na rozwój przedsiębiorczości, głównie są wydawane na konsumpcję, zakup ziemi, leczenie, budowę domu, spłatę długu¹⁵.

Nie ma wątpliwości, iż globalizacja otwiera rynki, umożliwia handel, przepływ kapitału, technologii, ludzi-ekspertów, otwiera na pomoc, a pozbawiona chęci wyzysku mogłaby doprowadzić, przy wydatnej pomocy krajów wysoko rozwiniętych do położeniu kresu biedzie krajów Południa. Rzeczywistość jest inna, globalizacja nie przynosi oczekiwanych korzyści, a dodatkowo sprzyja rozwojowi handlu narkotykami czy rozwojowi terroryzmu. Napływ inwestycji, kapitału, technologii do krajów biednych uzależniony jest od przeprowadzenia wielu reform i zmian gospodarczo-politycznych. Wymagania stawiane krajom biednym często przekraczają ich możliwości i zamiast pomóc, pogrążają je w jeszcze większym ubóstwie¹⁶.

Faktem jest, że globalizacja ma swoje pozytywne i negatywne strony, ścierają się poglądy zwolenników i przeciwników. Ciekawego zestawienia globalnych zysków i strat dokonuje R. Piasecki (zob. tab. 3).

Jednym z podstawowych sporów prowadzonych pomiędzy zwolennikami a przeciwnikami globalizacji jest jej wpływ na sytuację gospodarczą i na rozwój krajów biednych. Rozwój ekonomiczny państw świata jest bardzo zróżnicowany, a pozycję gospodarczą państw stymuluje przemysł oparty na najnowszych technologiach, dostępie do informacji, nowoczesnym rolnictwie, rozwiniętym sektorze usług, rozwiniętym systemie badań naukowych, rozwiniętym systemie edukacji, na wydajności pracy itp. Bogatsi niezbyt chętnie inwestują swój kapitał w krajach biednych, obawiając się ryzyka, opornie też dzielą się nowoczesną technologią. Za to chętnie eksportują swoje towary, importują tańsze z zagranicy, lokują zyski w krajach o niskich stopach podatkowych, a wysokiej stopie oprocentowania.

¹⁵ J. G ł u c h o w s k i, *Bangladesz*, Toruń 1993, s. 79-82; *Migracje międzynarodowe a globalizacja* (część 1), *Ameryka Łacińska*, tłum. K. Dembicz, Warszawa 2002, nr 2(36), s. 106-119; L. B a r r e t t, *Prawdziwy problem migracji*, „Europe Infos” 2003, nr 46, s. 7.

¹⁶ R. P i a s e c k i, *Kryzys rozwoju gospodarczego krajów trzeciego świata*, Warszawa 2005, s. 3-20.

Tab. 3. Przybliżony bilans globalizacji

Zyskują	Tracą
Japonia, Europa Zachodnia, Ameryka Północna	Słabsze kraje rozwijające się
Azja Południowo-Wschodnia	Afryka
Ludzie posiadający zasoby	Ludzie pozbawieni zasobów
Wielkość zysków	Wysokość płac
Ludzie z kwalifikacjami	Ludzie bez kwalifikacji
Kadry kierownicze i inżynierowie	Robotnicy
Osoby mobilne	Osoby niemobilne
Wierzycciele	Dłużnicy
Pracownicy sektora publicznego	Pracownicy sektora prywatnego
Wielkie firmy wielonarodowe	Małe i średnie firmy lokalne
Ludzie silni i dynamiczni	Ludzie słabi
Ludzie podejmujący ryzyko	Ludzie uzależnieni od ochrony socjalnej
Rynki globalne	Spoločności lokalne
Sprzedawcy wyrobów technologicznie zaawansowanych	Sprzedawcy produktów rolniczo-surowcowych i standardowych produktów przemysłowych
Sektor nowoczesny	Sektor tradycyjny
Silne państwa	Słabe państwa

Źródło: R. P i a s e c k i, *Rozwój gospodarczy a globalizacja*, Warszawa 2003, s. 91.

Zwolennicy globalizacji utrzymują, że proces ten prowadzi do¹⁷:

- pobudzenia wzrostu i rozwoju w krajach najbiedniejszych
- upowszechnienia demokracji
- wzmocnienia instytucji państwa
- formowania się globalnego społeczeństwa
- ograniczenia liczby głodujących
- zmniejszenia dysproporcji w skali światowej
- zmniejszenia stopy bezrobocia
- polepszenia jakości środowiska naturalnego
- lepszej kontroli przestępczości i zorganizowanego terroryzmu

¹⁷ Por. A. M i a r a, *Korzyści i zagrożenia wynikające z procesów globalizacji gospodarki światowej*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 2005, Zeszyt Naukowy nr 61, s. 109-112.

– liberalizacji handlu.

Wśród negatywnych skutków globalizacji wymienia się:

- spadek popytu na niewykwalifikowaną siłę roboczą
- szybsze rozprzestrzenianie się kryzysów
- zanikanie niektórych zawodów
- zdecydowany wzrost bezrobocia, którego przyczyną jest znaczny postęp techniczny
- rodzenie się niezdrowej, wręcz agresywnej konkurencji
- zdecydowanie większe ryzyko finansowe¹⁸.

Jednakże kraje biedne muszą funkcjonować w świecie, w którym proces globalizacji jest faktem prowadzącym do pogłębiania nierówności społecznych w wymiarze międzynarodowym. Pogłębiające się dysproporcje stanowią zagrożenie dla całego międzynarodowego systemu gospodarczego. Wystarczy w tym miejscu wymienić choćby takie ich skutki, jak: nielegalna emigracja, wzrost przestępczości, napięcia na tle różnic cywilizacyjno-kulturowych, które mogą prowadzić do rodzenia się nowych konfliktów¹⁹.

Można powiedzieć, że kraje biedne są wyłączone z „uczestniczenia” w procesie zmian dokonujących się w wyniku globalizacji. Dotyczy to między innymi krajów Ameryki Łacińskiej, krajów Azji Środkowej czy Subsaharyjskiej Afryki. To wyłączenie z uczestnictwa generuje wiele drastycznych następstw zarówno w wymiarze gospodarczym, jak i społecznym²⁰.

Ubogie państwa podejmują próby działań naprawczych, realizację programów współpracy gospodarczej i politycznej w celu przezwyciężenia opóźnienia rozwojowego, tworząc np. Wspólnotę Rozwoju Afryki Południowej SADC (Southern Africa Development Community)²¹. Kraje ubogie powinny przywracać znaczenie roli państwa, tak by stworzyć warunki rozwoju, np. przez zmianę przepisów prawa, a tym samym pobudzić mechanizm rynkowy.

¹⁸ E. F u r m a n, *Globalizacja a zróżnicowanie społeczne świata i Polski*, w: *Gospodarka Polski wobec wyzwań globalizacji*, red. J. Michałów, Warszawa: Wyższa Szkoła Ekonomiczna 2003.

¹⁹ Por. S. M. G r o c h a l s k i, *Współczesne problemy globalne – próba określenia pojęcia*, w: t e n ż e, *Problemy globalne...*, s. 24-25.

²⁰ M. W a l k o w s k i, *Procesy globalizacji gospodarczej świata – analiza potencjalnych szans i zagrożeń rozwojowych*, w: *Regionalizacja i globalizacja w gospodarce światowej*, red. J. Rymarczyk, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu” 2(2003), nr 976, s. 424-432.

²¹ Więcej na temat Wspólnoty Rozwoju Afryki Południowej zob. *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota Mechanizmy działania – Zasięg*, red. T. Łoś-Nowak, Wrocław 1997, s. 90-102.

Podobne formy integracji podjęły inne ubogie kraje²², wskazując przy tym na ważną rolę zewnętrznego wsparcia. W walce z biedą potrzeba globalnej współpracy, zaangażowania wszystkich państw, korporacji transnarodowych, wszystkich organizacji rządowych i pozarządowych²³.

Formą globalnej współpracy są przyjęte milenijne cele rozwoju, które na szczycie Organizacji Narodów Zjednoczonych w 2000 roku przywódcy 189 państw świata zobowiązali się realizować. Owe cele są zobowiązaniem międzynarodowej społeczności do rozwiązania wielu problemów w wyznaczonym czasie, tj. do 2015 roku, jednakże w obecnym tempie ich realizacji nie uda się ich osiągnąć. Milenijne cele to²⁴:

1. wyeliminować skrajne ubóstwo (zmniejszyć o połowę liczbę ludności, której dochód nie przekracza 1\$ USA dziennie), głód (zmniejszyć o połowę liczbę ludzi głodujących);

2. zapewnić wszystkim dzieciom powszechne nauczanie na poziomie podstawowym, wyeliminować nierówny dostęp płci na wszystkich szczeblach edukacji;

3. zapewnić równy status społeczny dla kobiet i mężczyzn, promować awans kobiet;

4. ograniczyć umieralność dzieci, zmniejszyć umieralność wśród dzieci do lat pięciu o 2/3;

5. zmniejszyć o 3/4 umieralność wśród matek i poprawić opiekę zdrowotną nad nimi;

6. ograniczyć rozprzestrzenianie się HIV-AIDS, malarii i innych chorób;

7. stosować zrównoważone metody gospodarowania zasobami naturalnymi (uwzględnić je w narodowych strategiach i programach, zwiększyć o poło-

²² Charakter integracji gospodarczej mają np.: Stowarzyszenie Integracji Ameryki Łacińskiej LAFTA (*Latin American Free Trade Association*), Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej ASEAN (*Association of South East Asian Nations*) – od 1992 r. AFTA (*Asean Free Trade Area*), Współpraca Ekonomiczna Azji i Pacyfiku APEC (*Asia – Pacific Economic Cooperation*), Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej ECOWAS (*Economic Community of West Afrika States*), Organizacja Jedności Afrykańskiej OAU (*Organization of African Unity*) – od 2002 r. Unia Afrykańska (*African Union*) i inne.

²³ Niezależne ośrodki badawcze dowodzą, że pomoc przeznaczona dla krajów ubogich jest zbyt często źle wykorzystywana poprzez niegospodarność czy złe zarządzanie w organizacjach międzynarodowych; zob. D. S y l v a, *UNFPA – agenda ONZ na cenzurowanym*, „Międzynarodowy Przegląd Polityczny” 2003, nr 3, s. 199-203.

²⁴ *Panos Report No 45. Reducing Poverty: Is The World Bank's Strategy Working?*, London 2002, s. 8-10.

wę dostęp ludności do wody pitnej, osiągnąć poprawę warunków życia dla 100 mln mieszkańców slumsów – do 2020 roku);

8. stworzyć światowe – globalne partnerskie porozumienie na rzecz rozwoju.

Od czasu wspomnianego Szczytu ONZ pomoc na rzecz rozwoju krajów zdecydowanie wzrosła z 52,4 mld \$ USA w 2000 roku do 68 mld \$ USA w 2003 roku. Potrzeby do realizacji celów milenijnych w 2015 roku sięgają 135 mld \$ USA.

Tab. 4. Globalna pomoc rozwojowa²⁵

Rok	Mld \$ USA
1990	58
2001	52
2002	58
2003	68
2004	79
2006 *	96
2010 *	125

* zobowiązania krajów do pomocy

Źródło: UNDP Human Development Report 2003

Jak zauważa Z. Bauman „[...] globalizacja stworzyła bardzo bogatym więcej możliwości jeszcze szybszego robienia pieniędzy. Ludzie ci wykorzystują najlepsze technologie, by operować wielkimi sumami pieniędzy na całym świecie, przenosząc je z miejsca na miejsce i spekulując z jeszcze większym zyskiem. Niestety, technika nie ma wpływu na najbiedniejszych mieszkańców świata”²⁶.

Zmiany w krajach słabo rozwiniętych są uzależnione od pozytywnych uwarunkowań globalizacji, możliwych do pobudzenia i wprowadzenia w życie gospodarcze. Do tych dobrych stron globalizacji, które umożliwiłyby pobudzenie życia gospodarczego należy:

²⁵ Pomoc rozwojowa pochodzi z OECD Organization for Economic Co-operation and Development (Organizacja Współpracy i Rozwoju Gospodarczego) oraz DAC Development Assistance Committee (Komitet Pomocy Rozwojowej).

²⁶ Z. B a u m a n, *Globalizacja. I co z tego dla ludzi wynika?*, Warszawa 2000, s. 15.

- wpieranie bezpośredniej pomocy do przeciwdziałania zagrożenia życia i zdrowia mieszkańców
- pełniejsze uczestnictwo krajów ubogich w procesie globalizacji, które jest możliwe przez zwiększanie bezpośrednich inwestycji zagranicznych
- przyspieszenie procesów demokratyzacyjnych umożliwiających przyspieszenie procesów gospodarczych, w wielu przypadkach jest to możliwe przy zewnętrznym udziale – wsparciu ze strony innych krajów. Wielu krajom wejście na drogę demokracji utrudnia np. brak tradycji demokratycznych czy niski poziom edukacji
- wypełnienie deklaracji milenijnych – określonych w celach i przyjętych przez ONZ
- „odczytywanie” krajów słabo rozwiniętych jako partnerów, a nie tylko źródło np. pozyskiwania surowców czy rynku zbytu
- wypracowywanie na forum międzynarodowym programów rozwojowych, które odzwierciedlałyby rzeczywiste problemy i potrzeby tych państw, a nie były iluzorycznymi programami opartymi na nierzeczywistych podstawach naukowych
- wcielenie w życie zasad sprawiedliwego handlu
- kontrolowanie sposobów wydawania udzielanej pomocy przez stałe monitorowanie i udzielanie wsparcia doradczego
- „przyjazne” traktowanie przez międzynarodowe organizacje gospodarcze MFW, Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju tych krajów i tworzenie różnego rodzaju możliwości wsparcia
- otwieranie dostępu do najnowszych technologii
- wspieranie działalności na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego (oddziaływanie na poprawę jakości życia ludzkiego)
- inwestowanie w edukację, w kapitał ludzki w krajach ubogich
- oddziaływanie na rozwój usług, co bezpośrednio ma wpływ na poziom i jakość życia
- zmiany w prawie umożliwiające prowadzenie wolnej wymiany międzynarodowej
- wspieranie działań w zakresie liberalizacji przemieszczania się czynnika pracy oraz możliwości szerokiej wymiany (ludzi)²⁷.

²⁷ Por. R. P i a s e c k i, *Wpływ procesów globalizacji na rozwój gospodarczy krajów średnio i słabo rozwiniętych*, Warszawa 2005, s. 21-32.

BIBLIOGRAFIA

- A n i o ł W.: Paradoxy globalizacji, Warszawa 2002.
- B a r r e t t L.: Prawdziwy problem migracji, „Europe Infos” 2003, nr 46.
- B a u m a n Z.: Globalizacja. I co z tego dla ludzi wynika? Warszawa 2000.
- C o u g h l a n J.: Walka z afrykańską tragedią, „Europe Infos” 2003, nr 46.
- F l e j t e r s k i S., W a h t P. T.: Ekonomia globalna. Synteza, Warszawa 2003.
- F u r m a n E.: Globalizacja a różnicowanie społeczne świata i Polski, w: Gospodarka Polski wobec wyzwań globalizacji, red. J. Michałow, Warszawa: Wyższa Szkoła Ekonomiczna 2003.
- G ł u c h o w s k i J.: Bangladesz, Toruń 1993.
- G r o c h a l s k i S. M.: Współczesne problemy globalne – próba określenia pojęcia, w: t e n ż e, Problemy globalne współczesnego świata, Opole 2003.
- G w i a z d a A.: Za chlebem, „Rynki Zagraniczne”, nr 112 z dnia 20 X 05.
- H i r s t P., T h o m p s o n G.: The Future of Globalisation, w: The Handbook of Globalisations, Northampton: Cheltenham 2003.
- M a r t i n Ph. L.: Migration and Development: Toward Sustainable Solutions, International Institute for Labour Studies, Geneva 2004.
- M ą c z k a L.: Globalizm i regionalizm a globalizacja gospodarki, „Zeszyty Naukowe”, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, 2002, nr 588.
- M i a r a A.: Korporacje transnarodowe jako siła napędzająca procesy globalizacji. „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 2005, Zeszyt Naukowy nr 52.
- M i a r a A.: Korzyści i zagrożenia wynikające z procesów globalizacji gospodarki światowej. „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 2005, Zeszyt Naukowy nr 61.
- Migracje międzynarodowe a globalizacja (część 1), Ameryka Łacińska, tłum. K. Dembicz, Warszawa 2002, nr 2(36).
- Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota – Mechanizmy działania – Zasięg, red. T. Łoś-Nowak, Wrocław 1997.
- Panos Report No 45: Reducing Poverty: Is The World Bank’s Strategy Working? London 2002.
- P i a s e c k i R.: Kryzys rozwoju gospodarczego krajów trzeciego świata, Warszawa 2005.
- P i a s e c k i R.: Rozwój gospodarczy a globalizacja, Warszawa 2003.
- P i a s e c k i R.: Wpływ procesów globalizacji na rozwój gospodarczy krajów średnio i słabo rozwiniętych, Warszawa 2005.
- P o l a k E.: Integracja i dezintegracja, Gdańsk 2001.
- R o s i ń s k a M.: Wpływ procesu globalizacji na główne ośrodki międzynarodowych stosunków ekonomicznych, w: Regionalizacja i globalizacja w gospodarce światowej, red. J. Rymarczyk, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu”, 2(2003), nr 976.
- S h i r a V.: Ford Rights, Free Trade and Fascism, w: Globalizing Rights: the Oxford Amnesty Lectures, Oxford 2003.
- S y l v a D.: UNFPA – agenda ONZ na cenzurowanym, „Międzynarodowy Przegląd Polityczny” 2003, nr 3.

- Trzecielińska - Polus A.: Kwestia wyżywienia ludzkości jako problem globalny, w: S. M. Grochalewski, Problem globalny współczesnego świata, Opole 2003.
- UNDP Human Development Report 2003.
- Walowski M.: Procesy globalizacji gospodarczej świata – analiza potencjalnych szans i zagrożeń rozwojowych, w: Regionalizacja i globalizacja w gospodarce światowej, red. J. Rymarczyk, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu” 2(2003), nr 976.
- Wolff L., Gurr M.: Money Counts: Projecting Education Expenditures in Latin America and The Caribbean To The Year 2015, UNESCO Institute For Statistics, Montreal 2005.
- Zorka A.: Ku globalizacji. Przemiany w korporacjach transnarodowych i globalizacja przedsiębiorstw i gospodarki, Wrocław 2002.
- Żyżyński J.: Globalizacja – iluzje, nadzieje, obawy i szanse, „Ekonomista”, 2004, nr 1.

DIE GLOBALISIERUNG UND PROBLEME DER SCHWACH ENTWICKELTEN LÄNDER

Zusammenfassung

Die Globalisierung öffnet die Märkte, ermöglicht den Handel, Durchfluss von Kapital und den Technologieaustausch, sowie den Austausch von Fachmännern. Sie macht offen für die Hilfe und ohne Ausbeutungswillen könnte sie – mit bedeutender Hilfe seitens der hochentwickelten Länder – der Armut in den Ländern des Südens Einhalt gebieten.

Die Wirklichkeit ist anders. Die Globalisierung bringt keinen zu erwartenden Nutzen sondern sie fördert die Entwicklung des Drogenhandels und des Terrorismus.

Zufluss von Investitionen, von Kapital und von Technologie in den armen Ländern hängt davon ab, ob man zahlreiche Reformen und wirtschaftlich-politische Änderungen einführen wird. Die Anforderungen, die man an die armen Länder stellt, gehen oft über ihre Möglichkeiten hinaus und sie helfen ihnen nicht, sondern vertiefen noch ihre Armut.

Słowa kluczowe: globalizacja, rozwój, trzeci świat, wyżywienie, zadłużenie, bieda, emigracja.

Schlüsselwörter: Globalisierung, Entwicklung, Dritte Welt, Ernährung, Verschuldung, Armut, Emigration.

Key words: globalization, development, the Third World, nutrition, indebtedness, poverty, emigration.